

Владимир Ж. Марјански
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
vmarjanski@pf.uns.ac.rs

ОБАВЕЗА ВРШЕЊА ДОДАТНИХ УПЛАТА У ДРУШТВУ С ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ*

Сажетак: *Обавеза вршења додатних уплата је обавеза чланова друштва с ограниченом одговорношћу да друштву уплате новчане износе којима се финансира друштво без повећања основног капитала и који им се када се за то стекну законски услови могу вратити. Предмет анализе у овом раду су правна решења у вези са додатним уплатама у нашем праву и праву њединих држава (праву Хрватске, Аустрије и Немачке). Наведена уредно-правна решења биће обрађена посебно само на оним местима где се правна правила у везу са додатним уплатама у значајнијој мери разликују у односу на наше право. Конкретно, предмет анализе су следећа питања: 1. Усостављање правне основа и утврђивање и обликовање (формулисање) конкретне обавезе чланова да врше додатне уплате друштву; 2. Последице неиспуњења обавезе на додатне уплате и 3. Враћање додатних уплата. Наше право у вези са уређењем институција додатних уплата, садржи неколико недоследности и слабости које би de lege ferenda требало оклонити како би примена овог вида финансирања друштва с ограниченом одговорношћу од стране чланова друштва био више прихваћен у домаћој пословној пракси.*

Кључне речи: *друштво с ограниченом одговорношћу, члан друштва, чланске обавезе, обавеза додатне уплате, финансирање друштва.*

1. ПОЈАМ И ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ОБАВЕЗЕ ВРШЕЊА ДОДАТНИХ УПЛАТА

Најуопштеније речено обавеза вршења додатних уплата је обавеза чланова друштва с ограниченом одговорношћу да друштву уплате новчане

* Рад је настао као резултат истраживања на пројекту: „Правна традиција и нови правни изазови“ у 2021. години, чији је носилац Правни факултет у Новом Саду.

износе којима се финансира друштво без повећања основног капитала и који им се када се за то стекну законски услови могу вратити. Из овакве опште дефиниције проистиче неколико основних карактеристика обавезе вршења додатних уплата.

Прво, реч је о чланској (корпоративно-правној) обавези чији су правни основи успостављања и конкретног утврђења и садржинског формулисања корпоративно-правна акта. Стога ову обавезу могу преузети само чланови друштва с ограниченом одговорношћу. Како се чланом друштва сматра лице које је регистровано као власник удела, јасно је да се обавеза везује за конкретан удео у друштву с ограниченом одговорношћу.¹ У случају преноса удела, постоји солидарна одговорност преносиоца и стицаоца удела за извршење наведене обавезе, под условом да иста није у целини извршена до дана преноса удела.² Дакле, реч је о обавези која проистиче из чланства тј. власништва над уделом и везује се за његово поседовање. Такође, с обзиром на то да је реч о чланској (корпоративно-правној) обавези, њено неизвршење за собом може изазвати не само облигационо-правне, већ и статусно-правне последице (нпр. искључење члана из друштва), о чему ће више речи бити у оквиру посебног дела рада. По својим корпоративно-правним карактеристикама (начину преузимања обавезе, правним последицама неизвршења и специфичном режиму враћања члановима друштва), обавеза на додатне уплате разликује од тзв. добровољних уплата друштву (нпр. новчани поклони друштву, опрост дуга и сл.) и позајмица чланова друштва. Добровољне уплате друштву и позајмице чланова не заснивају се на корпоративно-правним актима, имају искључиво облигациони карактер, а њихово евентуално неиспуњење не изазива статусно-правне последице. У односу на добровољне уплате и позајмице чланова друштва не важе правила о додатним уплатама, већ правила о одговарајућем облигационом правном послу (правила уговора о поклону или уговора о зајму).³ Поред наведеног додатне уплате разликују се и од тзв. споредних чинидби.⁴

¹ Вид. Закон о привредним друштвима, „Сл. Гласник РС“, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 – *гр.закон*, 5/2015, 44/2018, 95/2018 и 91/2019 (даље у тексту и фуснотама: ЗПД), чл. 143.

² Вид. ЗПД, чл. 179, ст. 2.

³ Зоран Арсић, Владимир Марјански, *Право привредних друштава*, Нови Сад 2018, 176. и Стеван Шогоров, „Реафирмација додатних (допунских) уплата у праву привредних друштава Републике Србије“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 2/2012, 14.

⁴ Наш ЗПД не регуше више обавезу вршења споредних чинидби, али је исту могуће утврдити оснивачким актом на аутономној основи. Више о томе видети код Владимир Марјански, „Споредне чинидбе као додатна обавеза члана друштва с ограниченом одговорношћу“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 4/2016, 1286–1287. Између додатних уплата и споредних чинидби прави се јасна разлика и у упоредном праву. Ове две обавезе се у немачком и аустријском праву регулишу на посебним местима и означавају различитим називима (додатне уплате – *Nachschüsse* и споредне чинидбе – *Nebenspflichtungen*). У хрват-

Друго, реч је о обавези која се може преузети само у друштву с ограниченом одговорношћу. Институт додатних уплата није својствен другим правним формама привредних друштава (нпр. иста се не може предвидети и преузети у акционарском друштву).

Треће, предмет ове обавезе је изражен у новцу. Обавеза вршења додатних уплата може се састојати искључиво у уплати новчаног износа.⁵ Иста не може бити изражена у неновчаном облику (нпр. стварима и правима), за разлику од улога у друштво с ограниченом одговорношћу.

Четврто, додатне уплате су вид привременог финансирања рада друштва с ограниченом одговорношћу јер се извршењем ове обавезе не повећава основни капитал друштва, а уплаћени износи по овом основу могу се вратити члановима друштва у складу са условима предвиђеним законом.⁶ Додатне уплате нису додатни улози, те се уписана вредност улога и процентуална вредност удела чланова додатним уплатама не повећава.⁷ Из таквог правила проистиче и специфичан начин рачуноводственог евидентирања додатних уплата. Извршене додатне уплате не евидентирају се у оквиру основног капитала, већ у корист тзв. осталог (укупног) капитала (нпр. средстава резерви) или обавеза према члановима друштва у зависности од одлуке скупштине друштва и њихове намене у конкретном случају.⁸

ском праву, међутим, додатне уплате и споредне чинидбе регулисане су у оквиру истог члана Закона о трговачким друштвима (чл. 391) под насловом „Додатне чинидбе“. Упркос томе, и у хрватском праву постоје суштинске разлике између додатних уплата и споредних чинидби. Више о томе видети (код Olga Bogdanović, „Dodatne činidbe u društvo s ograničenom odgovornošću“, *Pravnik*, 46, 1 (93), 2013, 151.

⁵ Вид. ЗПД, чл. 178, ст. 4.

⁶ Вид. ЗПД, чл. 178, ст. 3.

⁷ Небојша Јовановић, Вук Радовић, Мирјана Радовић, *Компанијско право – Право привредних субјеката*, Београд 2020, 380.

⁸ „Имајући у виду наведене одредбе закона према којима додатне уплате немају карактер улога, те да се из њих не формира основни капитал, те да евентуално враћање додатних уплата зависи од конкретних околности (да ли су потребне за покриће губитака или намирење поверилаца друштва, рачуноводствено евидентирање треба спровести на један од следећих начина: уколико није извесно да ће додатне уплате бити враћене члановима друштва, односно не постоји одлука о моменту враћања додатних уплата, што значи да не постоји садашња обавеза у смислу Оквир за састављање и презентацију финансијских извештаја, додатне уплате треба евидентирати у оквиру класе 3 – Капитал; с обзиром на то да Правилником о Контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике („Сл. гласник РС“, бр. 114/2006, 119/2008, 9/2009, 4/2010 и 3/2011 – даље: Правилник о Контном оквиру), није предвиђен посебан рачун за евидентирање додатних уплата чланова друштва, евидентирање треба извршити у корист рачуна 322 – Статутарне и друге резерве. Наиме, према члану 24. став 5. Правилника о Контном оквиру, на рачуну 322 исказују се резерве које се формирају у складу са општим и другим актом правног лица; уколико се додатне уплате врше са циљем покрића губитка друштва, у складу са одлуком скупштине друштва и чланом 180. став 1. Закона, губитак се може непосредно покрити у корист рачуна 350 – Губитак ранијих година,

Пето, за разлику од улога код којих важи правило о забрани њиховог враћања члановима друштва⁹, новчани износи уплаћени друштву по основу обавезе вршење додатних уплата могу се вратити члановима друштва када се за то стекну законски услови.¹⁰ Дакле, додатним уплатама за разлику од повећања основног капитала, само се привремено врши финансирање друштва с ограниченом одговорношћу. Приликом њихових уплата основни капитал се не повећава и следствено томе приликом њиховог враћања члановима друштва основни капитал се не смањује. Додатне уплате служе за додатно финансирање друштва, када се за то укаже потреба (покриће губитака, превазилажење неликвидности и сл.), и користе се, по правилу, док таква потреба постоји.¹¹ Стога су оне флексибилнији начин финансирања друштва, од обавеза преузетих по основу обавезе уплате односно уношења улога.¹²

Предмет истраживања у овом раду биће правна решења у вези са додатним уплатама у нашем праву и праву појединих држава (праву Хрватске, Аустрије и Немачке). Наведена упоредно-правна решења биће обрађена посебно само на оним местима где се правна правила у везу са додатним уплатама у значајнијој мери разликују у односу на наше право. Конкретно биће обрађивана следећа питања: 1. Успостављање правног основа и утврђивање и обликовање (формулисање) конкретне обавезе чланова да врше додатне уплате друштву, 2. Последице неиспуњења обавезе на додатне уплате и 3. Враћање додатних уплата.¹³

на терет рачуна 241 – Текући (пословни) рачуни или 244 – Девизни рачун (у случају уплата чланова из иностранства у складу са законом); уколико је одлуком скупштине друштва утврђена обавеза друштва да изврши повраћај додатних уплата и испуњени су услови за признавање садашње обавезе у смислу Оквира за састављање и презентацију финансијских извештаја, рачуноводствено евидентирање додатних уплата врши се у корист рачуна 469 – Остале обавезе, на терет рачуна 241 – Текући (пословни) рачуни или на терет рачуна 322 – Статутарне и друге резерве (уколико је одлука о повраћају донета након претходног евидентирања додатних уплата у корист рачуна 322). Према томе, рачуноводствено евидентирање додатних уплата треба извршити у корист (укупног) капитала или обавеза према члановима друштва, у зависности од одлуке скупштине друштва и њихове намене у складу са Законом.“ – Мишљење Министарства финансија бр. 140/16/401-00-1094/12 од 20.07.2012. године

⁹ Вид. ЗПД, чл. 60.

¹⁰ Вид. ЗПД, чл. 180.

¹¹ Стеван Шогоров, „Правне претпоставке захтева друштва за додатну уплату“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 2/2011, 8.

¹² О. Bogdanović, 151.

¹³ У нашој правној литератури постоји неколико радова који су се бавили тематиком додатних уплата: Стеван Шогоров, „Обавеза допунских уплата и додатних улога у друштву с ограниченом одговорношћу“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 2/2006, 289-300, Стеван Шогоров, „Правне претпоставке захтева друштва за додатну уплату“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 2/2011, 7-16, Стеван Шогоров, „Реафирмација додатних (допунских) уплата у праву привредних друштава Републике Србије“, *Зборник*

Иако се на појединим местима у раду помињу сличности и разлике између додатних уплата и других видова финансирања друштва од стране његових чланова, због ограниченог обима рада, оне неће бити предмет детаљног истраживања. Такође, на појединим местима биће поменути и поједини рачуноводствени аспекти који су уско везани за примену института додатних уплата.

2. УСПОСТАВЉАЊЕ ПРАВНОГ ОСНОВА И УТВРЂИВАЊЕ И ОБЛИКОВАЊЕ (ФОРМУЛИСАЊЕ) КОНКРЕТНЕ ОБАВЕЗЕ ЧЛАНОВА ДА ВРШЕ ДОДАТНЕ УПЛАТЕ ДРУШТВУ

2.1. Успостављање правног основа за увођење обавезе вршења додатних уплата

Упоредноправна решења. Анализирајући неколико упоредноправних решења (право Немачке¹⁴, право Аустрије¹⁵, право Хрватске¹⁶) у вези са обавезом чланова да врше додатне уплате друштву долазимо до закључка да у поменутих правним системима треба разликовати два момента: стварање правног основа тј. успостављање могућности увођења обавезе на додатне уплате, што се чини оснивачким актом и утврђивање и обликовање конкретне обавезе чланова, што се чини доношењем посебне скупштинске одлуке којом чланови преузимају конкретну обавезу вршења додатних уплата.

Дакле, у анализираним упоредноправним решењима могућност успостављања обавезе чланова на додатне уплате, мора претходно бити утврђена оснивачким актом друштва. Није довољно само постојање законске могућности за успостављање ове обавезе. У том смислу, оснивачким актом

радова Правног факултета у Новом Саду, 2/2012, 11-22, Јована Величковић, „Начин утврђивања и правне последице неизвршења обавезе додатне уплате“, Право и приврега – Часопис за привредноправну теорију и праксу, 4-6/2014, 177-196. Ипак, у вези са појединим питањима постоје различита становишта (нпр. у погледу начина успостављања правног основа и утврђивања и обликовања конкретне обавезе чланова на додатне уплате). Такође, питање правног уређења и природе тзв. права абандона у случају настојања члана да се ослободи од обавезе додатних уплата и питања услова за враћање додатних уплата у ранијим радовима нису детаљније обрађивана.

¹⁴ За право Немачке, вид. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung 20. April 1892, *RGBl. S. 477... Zuletzt geändert durch Art. 15 Abs. 23 G v. 4.5.2021 I 882* (даље у фуснотама: GmbHG Немачке), § 26-28.

¹⁵ За право Аустрије, вид. Gesetz vom 6. März 1906, *RGBl 58 über Gesellschaften mit beschränkter Haftung, RGBl 58/1906... BGBl. I Nr. 71/2018* (даље у фуснотама: GmbHG Аустрије) § 72-74.

¹⁶ За право Хрватске, вид. Закон о трговаčким друштвима, *Narodne novine 111/93.. 40/19, čl. 391.*

успоставља се могућност тј. правни основ увођења обавезе вршења додатних уплата. То, међутим, не мора бити утврђено искључиво првобитним оснивачким актом, већ је исти правни основ могуће створити и изменама и допунама оснивачког акта уз сагласност свих чланова друштва.¹⁷ Конкретна обавеза, међутим, коју преузимају чланови друштва, утврђује се и обликује на основу посебне одлуке скупштине друштва чији је правни основ доношења претходно предвиђен оснивачким актом. Следствено томе, посебна одлука скупштине друштва о утврђивању обавезе чланова мора бити обликована (формулисана) у складу са оснивачким актом. Уколико могућност успостављања ове обавезе чланова није предвиђена у оснивачком акту, скупштина друштва не може донети пуноважну одлуку о обавези чланова на додатне уплате.¹⁸ Као што је већ наведено, сам закон, није довољан правни основ да скупштина друштва донесе конкретну одлуку о обавези чланова на додатну уплату.¹⁹ Законима поменутих држава предвиђа се само могућност да се додатне уплате актима друштва уреде. Тек уколико је оснивачким актом друштва успостављена могућност увођења обавезе на додатне уплате, скупштина друштва ће моћи да донесе конкретне одлуке о обавезама чланова на додатне уплате.²⁰

Успостављање правног основа за увођење обавезе додатних уплата мора бити недвосмислено и јасно изражено тако да не оставља никакву сумњу да се ради управо о институту додатних уплата а не о некој другој обавези или виду финансирања друштва од стране његових чланова.²¹ Коначно, само успостављање правног основа, без доношења посебне одлуке скупштине не изазива било какве рачуноводствене промене (измену биланса друштва и сл.), у смислу евидентирања потраживања према члановима у имовини самог друштва. Потраживање тј. захтев према члановима за вршење додатних уплата не постоји пре доношења посебне одлуке скупштине о конкретном утврђивању и обликовању те обавезе.²²

Српско право. За разлику од поменутих решења у упоредном праву, ЗПД не разликује два горепоменута момента. Закон о привредним друштвима не разликује стварање правног основа тј. успостављање могућности за увођење обавезе додатних уплата од утврђивања и обликовања (формулисања) обавезе чланова друштва. Наиме, према чл. 178, ст. 1 ЗПД: „Оснивачким актом или одлуком скупштине може се утврдити обавеза чланова друштва

¹⁷ Welf Müller, Burghard Hense (Hrsgb), *Beck'sches Handbuch der GmbH, Gesellschaftsrecht – Steuerrecht*, München 1995, 298.

¹⁸ С. Шогоров, „Правне претпоставке захтева друштва за додатну уплату“, 9.

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ *Ibid.*

²¹ С. Шогоров, „Правне претпоставке захтева друштва за додатну уплату“, 12.

²² Max Gellis (Hrsgb.), *Kommentar zum GMBH-Gesetz*, 4. Auflage, Wien 2000, 549.

да, поред уплате уписаног основног капитала, изврше додатне уплате друштву сразмерно висини свог удела у друштву.²³ Тумачењем ове норме може се извести закључак да према ЗПД није неопходно претходно створити правни основ за успостављање обавезе на додатне уплате, већ је довољно да се већ на основу законом дате могућности конкретна обавеза чланова друштва непосредно утврди оснивачким актом или одлуком скупштине.²³ Оваква норма наравно не представља сметњу да се прво оснивачким актом или општом одлуком скупштине успостави општи правни основ за утврђивање обавезе тј. да се ово питање уопштено уреди, па да се тек након тога посебном одлуком скупштине утврди и формулише конкретна обавеза чланова друштва на додатну уплату. Правно је логичније да, једнако као и у упоредном праву, обавеза додатне уплате буде прво предвиђена оснивачким актом на општем нивоу, а да потом по својој садржини буде дифинисана појединачним актом друштва – одлуком скупштине.²⁴ Ипак, чини нам се да у српском праву то није неопходно. Према нашем ЗПД обавеза вршења додатних уплата непосредно се може утврдити и обликовати (формулисати) оснивачким актом или одлуком скупштине, већ на основу законом дате могућности, без претходног стварања правног основа у оснивачком акту.²⁵ Уколико је, међутим, оснивачким актом или одлуком скупштине друштва институт додатних уплата уређен на општи начин (успостављен општи правни основ увођења, предвиђена ограничења и обим преузимања будуће евентуалне обавезе чланова друштва), само тада је за сваку додатну уплату неопходно донети одговарајућу појединачну одлуку.²⁶

2.2. Утврђивање и обликовање (формулисање) конкретне обавезе чланова да врше додатне уплате друштву

Упоредноправна решења. С обзиром на то да је у наведеним упоредноправним решењима неопходно претходно у оснивачком акту створити правни основ за утврђивање обавезе на додатне уплате, те да се оснивачким актом друштва ово питање само уопштено уређује, за утврђивање и обликовање конкретне обавезе чланова друштва неопходно је увек донети посебну одлуку о вршењу додатних уплата која мора бити у складу са одредбама оснивачког акта. Тек по доношењу посебне скупштинске одлуке настаје

²³ Другачије тумачење је изражено код С. Шогоров, „Правне претпоставке захтева друштва за додатну уплату“, 12.

²⁴ Јована Величковић, „Начин утврђивања и правне последице неизвршења обавезе додатне уплате“, *Право и њивреда – Часопис за њивредноправну теорију и ѡраксу*, 4-6/2014, 182-183.

²⁵ У нашој литератури постоје и другачији ставови. У вези са тим видети опширније код С. Шогоров, „Правне претпоставке захтева друштва за додатну уплату“, 12.

²⁶ С. Шогоров, „Правне претпоставке захтева друштва за додатну уплату“, 13.

захтев друштва за додатну уплату.²⁷ Ипак, поред стварања правног основа да чланови преузму обавезу вршења додатних уплата, предмет уређења у оснивачком акту у вези са додатним уплатама могу бити и нека друга питања општег карактера.

Једно од најзначајнијих питања које се већ у оснивачком акту уређује јесте да ли је реч о обавези на додатне уплате која је унапред ограничена одређеним износом или је реч о обавези уплате новца чија свота није унапред ограничена.²⁸ Поменуто ограничење у оснивачком акту може се формулисати на различите начине. Тако је могуће да се ова обавеза ограничи на укупан износ, на појединачни износ по члану друштва и сл. У зависности од тога да ли је реч о обавези која је унапред ограничена или неограничена по свом износу у упоредном праву разликују се и поједине правне последице неизвршења ове обавезе о чему ће посебно бити речи на одговарајућем месту.

Поред наведеног, обавеза вршења додатних уплата у оснивачком акту може се и временски ограничити, тако да се конкретно може утврдити само за одређени ограничени временски период (нпр. наредне 3 године од успостављања правне могућности у оснивачком акту).

Такође, конкретно утврђивање обавезе чланова на додатне уплате могуће је оснивачким актом ограничити и настанком тачно предвиђене економске сврхе (нпр. ради изравнавања биланса у случају подкапитализације друштва, ради инвестиција²⁹, ради проширења пословања³⁰, за покриће губитака³¹ и сл.).

Коначно, утврђивање конкретне обавезе на додатне уплате могуће је у оснивачком акту условити и претходним потпуним измирењем раније преузете обавезе уплате односно уношења улога од стране чланова друштва.³²

Конкретно утврђивање и садржинско обликовање обавезе чланова на вршење додатних уплата, у упоредном праву, даље се врши појединачном одлуком скупштине друштва.

У вези са обимом обавезе која може теретити чланове друштва, у упоредном праву среће се углавном императивно правило, да обавеза на додат-

²⁷ W. Müller, B. Hense (Hrsgb.), 298.

²⁸ Вид. Закон о трговачким друштвима Хрватске, čl. 391, st. 3-4 и GmbHG Немачке, § 26-28. У праву Аустрије не прави се посебна разлика спрам тога да ли је преузета обавеза на додатне неограничена или ограничена по свом износу. Вид. GmbHG Аустрије, § 72-74.

²⁹ W. Müller, B. Hense (Hrsgb.), 298.

³⁰ M. Gellis (Hrsgb.), 548.

³¹ У праву Швајцарске се обавеза на додатне уплате може утврдити искључиво ради покрића губитака – С. Шогоров, „Обавеза допунских уплата и додатних улога у друштво с ограниченом одговорношћу“, 294.

³² *Ibid.*

не уплате може теретити чланове сразмерно вредности њихових удела или улога и да у том погледу не може бити одступања.³³

С обзиром на то да у вези са утврђивањем и обликовањем обавеза додатних уплата нема даљих правила, те да у вези са тим упоредно право не садржи некаква специфична решења у односу на наше право, даља излагања у вези са формулисањем конкретне обавезе чланова на додатне уплате биће изложене у разматрањима које се односе на српско право.

Српско право. Као што је већ истакнуто, према нашем ЗПД обавеза вршења додатних уплата непосредно се може утврдити, али и обликовати (формулисати) оснивачким актом или одлуком скупштине, већ на основу законом дате могућности, без претходног стварања правног основа у оснивачком акту.³⁴ Следствено томе, нема сметње да се конкретна обавеза чланова на додатне уплате формулише одмах у оснивачком акту или накнадној одлуци скупштине. Уколико су, међутим, у оснивачком акту или ређе општој одлуци скупштине прописана само поједина општа правила у вези са додатним уплатама (нпр. ограничења по апсолутном износу, временско ограничење преузимања обавезе, одступање од правила да се обавеза преузима сразмерно процентуалној вредности удела и др.) појединачна одлука скупштине којом се та обавеза утврђује мора бити донета у складу са оснивачким актом или општом одлуком скупштине. Слично као и у упоредном праву могуће је оснивачким актом, а у српском праву и општом одлуком скупштине утврдити да ли је реч о обавези на додатне уплате која је унапред ограничена одређеним износом или је реч о обавези уплате новца чија свота није унапред ограничена. Ипак, српско право не предвиђа специфичне правне последице спрам тога да ли је преузета обавеза ограничена или не по свом износу о чему ће више бити речи у оквиру наслова који ће бити посећен правним последицама неизвршења обавезе на додатне уплате.

Из одредби о начину утврђивања обавезе на додатне уплате проистиче да иста не може бити наметнута члановима друштва без њихове сагласности независно од врсте корпоративно-правног акта којим се она утврђује. Као што је већ поменуто, према ЗПД обавеза на додатне уплате може се утврдити оснивачким актом или одлуком скупштине. Уколико се ова обавеза утврђује оснивачким актом то може бити учињено у првом оснивачком акту или његовим изменама и допунама. Обавеза се не може наметнути члановима

³³ Вид. GmbHG Немачке, § 28, пар. 2, GmbHG Аустрије, § 72, (2). Хрватски Закон о трговачким друштвима, међутим, не предвиђа правило да се обавеза на додатне уплате мора преузети сразмерно пословним уделима чланова друштва, па је слично као и у српском праву могуће на аутономној основи одступити од наведене сразмере преузимања обавезе на додатне уплате.

³⁴ Вид. ЗПД, 178, ст. 1.

противно њиховој вољи јер први оснивачки акт потписују сви оснивачи³⁵ (први чланови доо), а уколико се та обавеза уводи изменама и допунама оснивачког акта, одлука о изменама и допунама оснивачког акта не може се донети без сагласности члана којег ће та обавеза теретити. Прецизније, одлука о изменама оснивачког акта којој се умањују права неког члана може бити донета само уз сагласност тог члана, а нарочито у случају увођења или повећања обавезе додатних уплата.³⁶ С друге стране, уколико се конкретна обавеза на додатне уплате утврђује одлуком скупштине, иста се по правилу доноси једногласно. Уколико је оснивачким актом предвиђено да се одлука о додатним уплатама не доноси једногласно, него другом већином, та одлука обавезује само чланове који су за њу гласали.³⁷ На основу претходно наведеног проистиче да није основни принцип нашег права да обавеза додатне уплате настаје на основу једногласног одлучивања, већ да обавеза додатне уплате не може настати за сваког појединог члана без његовог пристанка (сагласности).³⁸ Иста се једноставно не може наметнути члановима друштва.

У вези са обимом обавезе која може теретити чланове друштва, српско право, за разлику од горе описаних упоредноправних решења, садржи диспозитивну норму. Оснивачким актом или одлуком скупштине може се утврдити обавеза чланова друштва да, поред уплате уписаног основног капитала, изврше додатне уплате друштву сразмерно висини свог удела у друштву, уз могућност да се оснивачким актом или одлуком скупштине одреди другачија сразмера, односно тачан износ додатних уплата.³⁹ Дакле, обавеза на додатне уплате, по правилу, терети чланове друштва у сразмери са процентуалном вредношћу удела који поседују у основном капиталу друштва, осим уколико другачија сразмера није утврђена оснивачким актом или одлуком скупштине.

У вези са садржином норме којом се утврђује непосредна обавеза чланова да врше додатне уплате ЗПД не садржи ближе одреднице. Према општим правилима облигационог права она мора бити јасна и конкретно одређена или барем одредива⁴⁰, независно од тога којим актом се она у српском праву утврђује (оснивачким актом или одлуком скупштине). Уколико је, међутим, оснивачким актом или тзв. „општом“ одлуком скупштине друштва институт додатних уплата уређен само на општи начин, тада је, једнако као и у упоредном праву, за сваку додатну уплату неопходно донети одговарајућу

³⁵ Вид. ЗПД, чл. 11.

³⁶ Вид. ЗПД, чл. 142, ст. 2.

³⁷ Вид. ЗПД, чл. 178, ст. 5-6.

³⁸ Ј. Величковић, 184.

³⁹ Вид. ЗПД, чл. 178, ст. 1.

⁴⁰ Вид. Закон о облигационим односима, „Сл. лист СФРЈ“, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, „Сл. лист СРЈ“, бр. 31/93, „Сл. лист СЦГ“, бр. 1/2003 – Уставна повеља и „Сл. гласник РС“, бр. 18/2020 – даље у тексту и фуснотама: ЗОО, чл. 46, ст. 2.

појединачну одлуку којом се конкретна обавеза чланова друштва утврђује и обликује.⁴¹ У том случају, међутим, појединачна одлука мора бити у складу са одредбама о додатним уплатама садржаним у оснивачком акту или „општој“ одлуци скупштине.

Конкретно одређење значи да се приликом формулисања норме о додатним уплатама (најчешће у посебној одлуци скупштине) мора утврдити износ додатних уплата који ће теретити чланове друштва на начин да он буде изричито одређен или барем одредив.⁴² Тако је могуће предвидети конкретан износ обавезе коју преузима сваки или само поједини чланови друштва или утврдити само аполутни износ додатних уплата. У случају предвиђања само апсолутног износа, подразумеваће се да се сваки члан који је преузео обавезу на додатне уплате, обавезао да уплати оној износ који је у том укупном износу сразмеран процентуалној вредности његовог удела, осим ако оснивачким актом или одлуком скупштине није утврђена другачија сразмера.⁴³

Могућност да обавезу преузму само поједини чланови друштва постоји само када је оснивачким актом прописано да се одлука о додатним уплатама не доноси једногласно него неком другом већином. У том случају, ако је оснивачким актом предвиђено да се одлука о додатним уплатама не доноси једногласно, него другом већином, та одлука обавезује само чланове који су за њу гласали.⁴⁴ Уколико, међутим, чланови нису предвидели да је за доношење одлуке о обавези додатне уплате потребна другачија већина, обавеза на додатне уплате мора теретити све чланове друштва без обзира да ли је она утврђена оснивачким актом или одлуком скупштине.⁴⁵

Време испуњења тј. рок доспелости обавезе на додатне уплате, може али не мора бити одређен.⁴⁶ У пракси се рок доспелости обавезе често утврђује. Ипак, уколико рок доспелости није одређен сматраће се да је обавеза настала и истовремено доспела даном преузимања обавезе од стране чланова друштва тј. даном ступања на снагу оснивачког акта, његове измене или одлуке скупштине којом је обавеза на додатне уплате конкретно утврђена. Ово проистиче из опште норме о времену испуњења облигација из ЗОО: „Ако рок није одређен, а сврха посла, природа обавезе и остале околности не захтевају изврстан рок за испуњење, поверилац може захтевати одмах испуњење обавезе, а дужник са своје стране може захтевати од повериоца да одмах прими испуњење“⁴⁷

⁴¹ С. Шогоров, „Правне претпоставке захтева друштва за додатну уплату“, 13.

⁴² Вид. ЗОО, чл. 46, ст. 2.

⁴³ Вид. ЗПД, чл. 178, ст.1.

⁴⁴ Вид. ЗПД, чл. 178, ст. 5-6.

⁴⁵ Ј.Величковић, 186.

⁴⁶ М. Gellis (Hrsgb.), 551.

⁴⁷ ЗОО, чл. 314.

Дакле, имовински-правни захтев (потраживање) друштва према члановима настаје тек када је обавеза на додатне уплате конкретно утврђена. Од тог тренутка настаје и обавеза друштва да тај имовинско-правни захтев, тј потраживање евидентира у свом књиговодству. У упоредном праву се питање оваквог књиговодственог евидентирања регулише у компанијско-правним прописима. „Износ који друштво потражује тј. очекује по основу додатних уплата налази се на страни имовине (активе) испод потраживања посебно под ознаком „тражене додатне уплате“. С друге стране, одговарајући износ исказује се посебно и на страни пасиве у ставци „капиталне резерве“.⁴⁸

3. ПОСЛЕДИЦЕ НЕИСПУЊЕЊА ОБАВЕЗЕ ВРШЕЊА ДОДАТНИХ УПЛАТА

С обзиром на то да обавеза на додатне уплате има истовремено статусно-правни (корпоративни) и облигациони карактер у случају неиспуњења обавезе на додатне уплате могу настати различите статусно-правне и облигационе последице по члана који ту обавезу није извршио.

3.1. Статусно-правне последице неизвршења обавезе на додатне уплате

У вези са статусно-правним последицама у српском, али и упоредном праву, предвиђа се опште правило да члан друштва одговара друштву за извршење обавезе додатне уплате на начин на који одговара за уплату уписаног улога у основни капитал друштва.⁴⁹ У том смислу последица неизвршења обавезе додатне уплате је евентуално искључење (кадуцирање) члана из друштва по истим правилима и у истом поступку као и у случају неизвршења обавезе уплате односно уношења улога. Ипак, поред примене одредби о искључењу члана из друштва, у случају неиспуњења обавезе додатне уплате предвиђа се и једна специфична последица тзв. право абандона. Право абандона подразумева право члана друштва да под одређеним условима овласти друштво да прода његов удео (српско право) или стави удео на располагање друштву у истом циљу (упоредно право) те да се из цене добијене продајом тог удела у потпуности или делимично намири обавеза додатне уплате. У вези са тзв. правом абандона постоје извесне разлике између нашег и упоредног права, те ће исте бити обрађене одвојено.

⁴⁸ Вид. GmbHG Немачке, § 42 (2).

⁴⁹ Вид. ЗПД, чл. 179, ст. 1.

Упоредноправна решења. У вези са статусно-правним последицама неиспуњења обавезе додатних уплата, у немачком и хрватском праву, прави се разлика између тзв. обавеза на додатне уплате које су ограничене својим износом и обавезе на додатне уплате које нису унапред ограничене по свом износу.⁵⁰

Укратко, уколико је реч о обавези додатне уплате која је ограничена по свом износу, једина могућа статусноправна последица неизвршења обавезе је евентуално искључење (кадуцирање) члана из друштва, по истим правилима и у истом поступку као и у случају неизвршења обавезе уплате односно уношења улога.⁵¹

С друге стране, уколико је реч о обавези додатне уплате која је није унапред у оснивачком акту ограничена по свом износу, могућа је примена правила о тзв. праву абандона тј. да члан друштва под одређеним условима стави на располагање друштву његов удео и да овласти друштво да прода његов удео, те да се из цене добијене продајом тог удела у потпуности или делимично намира обавеза додатне уплате. Уколико обавеза плаћања додатних уплата није ограничена на одређени износ, сваки члан друштва, ако је уплатио своје улоге у основном капиталу у целости, има право да буде ослобођен плаћања додатних уплата стављањем удела на располагање друштву у року од месец дана од позива да изврши уплату ради задовољења захтева за уплатом додатних уплата.⁵² Исто тако, ако чланови нису искористили горе наведено овлашћење нити извршили уплату у наведеном року, друштво може препорученим писмом изјавити да сматра да је удео члана дат на располагање друштву.⁵³ Друштво ће удео продати на јавној лицитацији у року од месец дана од дана давања изјаве члана или друштва. Сваки други облик продаје је дозвољен само уз сагласност члана. Члан има право да му буде исплаћена разлика преостала након што се покрију трошкови продаје и преостали износ додатне уплате.⁵⁴ Ако се друштво не намира продајом удела, удео ће припасти друштву (доћи ће до стицања сопственог удела). Друштво је онда даље овлашћено да тај удео продаје за свој рачун.⁵⁵

Српско право. У нашем праву тзв. право абандона није условљено чињеницом да ли је обавеза на додатне уплате у оснивачком акту унапред ограничена или неограничена по свом износу. Једини услов за коришћење овог права је да је члан који се жели користити тим правом своје обавезе у вези са уплатом односно уношењем улога у основни капитал у целини из-

⁵⁰ Вид. хрватски Закон о трговаčким друштвима, чл. 391, ст. 3-4 и GMBHG Немачке, § 26-28

⁵¹ Вид. хрватски Закон о трговаčким друштвима, чл. 391, ст. 3-4 и GMBHG Немачке, § 26-28.

⁵² Вид. хрватски Закон о трговаčким друштвима, чл. 391, ст. 4. и GMBHG Немачке, § 27 (1).

⁵³ Вид. Закон о трговаčким друштвима, чл. 391, ст.4. и GMBHG Ср. Немачке, § 27 (1).

⁵⁴ Вид. Закон о трговаčким друштвима, чл. 391, ст.4. и GMBHG Ср. Немачке, § 27 (2).

⁵⁵ Вид. Закон о трговаčким друштвима, чл. 391, ст.4. и GMBHG Ср. Немачке, § 27 (3).

мирио. Члан друштва који је у целости уплатио, односно унео свој улог може се ослободити обавезе додатне уплате ако у року од 30 дана од дана доспелости те обавезе овласти друштво да прода његов удео у поступку јавног надметања или на други начин.⁵⁶ У вези са формом и садржином овлашћења на продају удела члана који није испунио обавезу додатне уплате ЗПД не садржи ближе одредбе. У вези са тим спорно је неколико питања. Прво, у којој форми члан може овласти друштво да прода његов удео? Друго, ко ће се на уговору о преносу (продаји) удела појавити као преносилац (продавац) тог удела и која је природа датог овлашћења? Треће, која се врста продаје може применити у конкретном случају? Ове правне празнине могу створити извесне практичне проблеме приликом реализације тзв. права абандона.

Прво, у погледу форме датог овлашћења сматрамо да је неопходно да овлашћење прати форму уговора о преносу удела. С обзиром на то да се уговор о преносу удела закључује у писаној форми уз обавезну оверу потписа преносиоца и стицаоца у складу са Законом који уређује оверу потписа, сматрамо и да поменуто овлашћење на продају удела треба да буде дато у писаној форми уз оверу потписа члана друштва тј. власника удела који ће бити предмет продаје.⁵⁷

Друго, ЗПД садржи одредницу „да члан може овласти друштво да прода његов удео, па се поставља питање ко ће се на уговору о преносу (продаји) удела појавити као преносилац (продавац) тог удела. Наиме, није јасно која је природа датог овлашћења друштву да прода удео члана тј. да ли се њиме само даје овлашћење друштву да приступи закључењу уговора о преносу (продаји) удела у име члана друштва, а да се у делу норми о исплати накнаде само прецизира исплата у корист друштва (за рачун друштва) или ипак постоји овлашћење да друштво уговор о преносу удела закључи у своје име (као преносилац – продавац) и за свој рачун. Узимајући у обзир дикцију наведене одредбе и општих одредби о преносу удела у друштву с ограниченом одговорношћу, те да се у улози преносиоца удела може појавити искључиво члан друштва, става смо да овлашћење о којем је реч има само карактер (природу) специјалног пуномоћја датог друштву да закључи уговор о преносу у име члана друштва, а да испуњење тј. накнаду (цену) за пренети удео прими за свој рачун. У том смислу наше право се разликује у односу на решења из упоредног права где право абандона ради ослобођења од обавезе додатне уплате подразумева потпуно стављање на располагање удела у корист друштва.⁵⁸ На основу наведеног проистиче да у нашем праву

⁵⁶ ЗПД, чл 179, ст. 3.

⁵⁷ Вид. ЗПД, 175, ст. 1.

⁵⁸ Вид. GmbHG Ср. Немачке, § 27 (3)

и није реч о праву абандона у правом смислу те речи. Уопштено абандон подразумева да се неко одриче неког свог права (нпр. права својине). Према ЗПД, члан се не одриче свог удела у корист друштва јер на основу датог овлашћења не долази до стицања сопственог удела, уколико удео не буде продат до истека законом утврђеног рока за продају удела. У случају да удео не буде продат, удео, супоротно решењима из упоредног права⁵⁹, неће припасти друштву, већ ће и даље остати у власништву члана, све док се евентуално не спроведе поступак искључења тог члана из друштва. Овакво уређење природе овлашћења друштву да прода удео члана који жели да се на тај начин ослободи обавезе на додатне уплате изазива извесну правну несигурност за друштво. Ово из разлога што члан поменути овлашћењем, не ставља удео на располагање друштву у својинском смислу. Датим овлашћењем друштво не стиче сопствени удео, па члан и поред датог овлашћења друштву и даље може самостално да располаже уделом. Овај проблем би се могао решити евентуалним увођењем норме о обавезној забележби код регистратора (АПР-у) да је дато искључиво овлашћење друштву да располаже уделом члана до истека рокова за његову продају.

Овакав недостатак норме, делимично се коригује следећим правилом из ЗПД: „Члан друштва који је свој удео пренео пре извршења обавезе на додатну уплату одговара солидарно са стицаоцем удела за ту обавезу у периоду од три године од дана регистрације преноса удела у складу са законом о регистрацији.“⁶⁰ Да би постојала солидарна одговорност преносиоца неопходно је да је обавеза на додатне уплате конкретно садржински одређена на дан преноса удела. Одговорност преносиоца је временски ограничена на период од три године од дана регистрације преноса удела. У том погледу постоји разлика у односу на случај неуспушења обавезе уплате односно уношења улога, јер је у том случају солидарна одговорност преносица временски неограничена по ЗПД, па се тада примењује општи рок застарелости из ЗОО.⁶¹ Коначно, солидарна одговорност преносиоца постоји и у случају када стицалац буде искључен из друштва одлуком скупштине.⁶²

Треће, поставља се питање на коју врсту продаје је овлашћено друштво и да ли овлашћење мора да садржи означавање начина продаје удела (јавно надметање или неки други начин – нпр. непосредном погодбом)? У том смислу, чини нам се да је јавно надметање правило тј. правна претпоставка у погледу начина продаје удела. Стога у овлашћењу није неопходно одредити начин продаје Ипак, члан друштва може овластити друштво да приступи

⁵⁹ Вид. GMBHG Ср. Немачке, § 27 (3) и хрватски Закон о трговаčким друштвима, чл. 391, ст. 4.

⁶⁰ ЗПД, чл. 179, ст. 2.

⁶¹ Ј. Величковић, 187.

⁶² Вид. ЗПД, чл. 195, ст. 6.

продаји удела и на неки други начин (нпр. непосредном погодбом) уколико у овлашћењу у том правцу изрази изричиту вољу.⁶³

Надаље, ако продајом удела члана друштва, друштво оствари цену која је, након одбитка трошкова продаје, нижа од износа његове обавезе додатне уплате, члан друштва остаје у обавези да друштву доплати ту разлику, а ако друштво том продајом оствари цену која, након одбитка трошкова продаје, прелази износ његове обавезе додатне уплате, друштво је дужно да ту разлику исплати том члану друштва.⁶⁴ У овом делу се наше право разликује у односу на решења из упоредног права. Дакле, према ЗПД, уколико износ остварен продајом удела буде мањи од износа обавезе члан друштва остаје у обавези да друштву доплати разлику. Дакле, он остаје без свог удела, а и даље има обавезу да исплати разлику. У упоредном праву ако цена добијена продајом удела није довољна да се друштво подмири у целини, члан се ослобађа обавезе да исплати разлику недостајућег износа додатне уплате, а његов удео се ставља на располагање друштву.⁶⁵ И у том погледу је јасно да наш законописац није разумео суштину института „права абандона“. Право абандона је у упоредном праву установљена ради заштите права чланова друштва у оним случајевима када је у оснивачком акту предвиђена обавеза на додатне уплате која није унапред ограничена по свом износу.⁶⁶

Конечно, ако члан друштва не овласти друштво да изврши продају његовог удела или ако његов удео не буде продат у року од две године од дана доспећа обавезе додатне уплате, односно у року одређеном оснивачким актом или уговореном року са тим чланом друштва из разлога за које није одговорно друштво, скупштина може у року од 180 дана од дана истека прописаног, односно одређеног или уговореног рока донети одлуку о искључењу тог члана из друштва без права на накнаду вредности његовог удела, сходном применом члана 195. ЗПД.⁶⁷ Из овакве одредбе проистиче да евентуално искључење члана зависи од воље друштва. Искључење је факултативно јер закон само предвиђа могућност да скупштина друштва у горепоменутиим роковима донесе одлуку о искључењу члана из друштва. Дакле, последица неизвршења обавезе на додатне уплате не наступа по самом закону, већ на основу евентуалне скупштине одлуке, једнако као и у случају неизвршења чинидбе улога.⁶⁸

⁶³ Вид. ЗПД, чл. 179, ст. 3. Такво решење постоји и у упоредном праву. За право Немачке видети GmbHG Ср. Немачке, § 27 (2), за право Хрватске видети Закон о трговаћким друштвима, чл. 391, ст. 4.

⁶⁴ Вид. ЗПД, 179, ст. 4.

⁶⁵ Вид. GmbHG Ср. Немачке, § 27 (3) и хрватски Закон о трговаћким друштвима, чл. 391, ст. 4.

⁶⁶ Слично Ј. Величковић, 193.

⁶⁷ Вид. ЗПД, 179, ст. 5.

⁶⁸ Ј. Величковић, 187.

Ако су услови за поменуто искључење члана испуњени у односу на више чланова друштва који су у доцњи у погледу обавезе на додатну уплату, одлука о искључењу доноси се за све те чланове.⁶⁹ Овакво правило проистиче из општег принципа о једнаком третману чланова друштва.

У случају искључења члана по основу неизвршења обавезе додатних уплата, искључени члан друштва остаје у обавези према друштву на додатну уплату.⁷⁰

С обзиром на то да се у свему осталом сходно примењују општа правила о искључењу члана из друштва с ограниченом одговорношћу⁷¹ на једнак начин као и у случају неизвршења обавезе уплате односно уношења уписаног улога у друштво, предмет разматрања у овом раду неће бити поступак искључења члана који није извршио обавезу додатне уплате.

3.2. Облигационо-правне последице неизвршења обавезе на додатне уплате

Поред анализираних статусно-правних последица по члана друштва који није извршио обавезу додатне уплате, у односу на тог члана друштва могу настати и одређене облигационо-правне последице.

С обзиром на то да се обавеза на додатне уплате састоји у уплати одређене своте новца, у случају неиспуњења ове обавезе наступају исте последице као и у случају неиспуњења било које новчане облигације. У складу са општим правилима из ЗОО за случај неиспуњења новчаних облигација, друштво има право да од члана потражује износ главнице са припадајућом законском затезном каматом од дана доспелости новчане обавезе.⁷² Осим права на потраживање главнице са законском затезном каматом, у случају када је члан због неизвршења обавезе додатне уплате искључен из друштва, друштво задржава право да тужбом надлежном суду од искљученог члана друштва захтева и накнаду штете.⁷³ С обзиром на то да уговорна казна не може бити уговорена за новчане обавезе⁷⁴, предвиђање уговорне казне за неиспуњење обавезе додатних уплата није правно допуштено.

У погледу природе одговорности чланова за накнаду штете због неиспуњење обавезе на додатне уплате примењују се општа правила из ЗОО о уговорној одговорности.⁷⁵

⁶⁹ Вид. ЗПД, 179, ст. 6..

⁷⁰ Вид. ЗПД, 179, ст. 7.

⁷¹ Вид. ЗПД, чл. 195.

⁷² Вид- ЗОО, чл- 277, ст. 1.

⁷³ Вид. ЗПД, чл. 195, ст. 7.

⁷⁴ Вид. ЗПД, чл. 270, ст. 3.

⁷⁵ Више о томе видети код Ј. Величковић, 193-194

4. ВРАЋАЊЕ ДОДАТНИХ УПЛАТА

Као што је већ истакнуто, за разлику од улога у погледу којих постоји забрана њиховог враћања члановима друштва⁷⁶, новчана средства уплаћена друштву по основу обавезе на додатне уплате могу се вратити члановима друштва или другим овлашћеницима права на поврат додатних уплата, уколико се за то испуне одређени законски услови. С обзиром на то да се правна правила нашег права у вези са враћањем додатних уплата суштински не разликују у односу на она која се срећу у упоредном праву, разматрања у оквиру овог наслова биће изложена на једном месту.

Према нашем ЗПД, услови и поступак враћања додатних уплата донекле зависе и од тога да ли је корпоративним актима којим ће утврђена обавеза на додатне уплате унапред предвиђен рок за враћање додатних уплата члановима друштва. Оснивачким актом или одлуком скупштине могу се одредити и рокови за враћање додатних уплата.⁷⁷ У том смислу разликују се две правне ситуације.

Прво, уколико је оснивачким актом или одлуком скупштине одређен рок за враћање додатних уплата, друштво је у обавези да приступи враћању додатних уплата у тако одређеном року. У том случају члан друштва или други овлашћеник права на враћање додатне уплате не мора да поднесе захтев за враћање додатне уплате, већ обавеза друштва да му уплаћена средства врати доспева у року који је предвиђен у оснивачком акту или одлуци скупштине којом је утврђена обавеза на додатне уплате.

Друго, уколико оснивачким актом или одлуком скупштине није одређен рок за враћање додатних уплата, друштво је у обавези да изврши враћање додатних уплата само на захтев члана друштва.

Независно од тога да ли је рок за враћање додатних уплата одређен или се враћање додатних уплата врши на захтев члана друштва, новчана средства уплаћена по основу додатних уплата могу се вратити члановима само уз испуњење одређених услова. Постоји неколико услова за враћање додатних уплата у зависности од конкретне ситуације.

Први услов за враћање додатних уплата односи се на финансијско стање друштва. Наиме, додатне уплате се могу вратити члановима само уколико та финансијска средства нису неопходна за покриће губитака друштва или за намирење поверилаца друштва.⁷⁸ Губитак је објективни финансијски показатељ који се исказује у пасиви биланса стања у оквиру капитала годишњег финансијског извештаја.⁷⁹ Уколико је друштво исказало губитак, он

⁷⁶ Вид. ЗПД, чл. 60.

⁷⁷ Вид. ЗПД, чл. 178, ст. 3.

⁷⁸ Вид. ЗПД, чл. 180, ст. 1.

⁷⁹ Губитак се исказује као губитак текуће и губитак ранијих година у оквиру групе рачуна 35, АОП 109 у оквиру капитала у билансу стања.

се претходно мора покрити на неки од законом допуштених начина (првенствено на терет нераспоређене добити, потом средстава резерви и коначно на терет основног капитала⁸⁰), па се тек онда може приступити враћању додатних уплата члановима друштва. У том смислу, евентуално враћање додатних уплата мора се извршити у складу са нормама о ограничењима плаћања члановима друштва.⁸¹ Поред наведеног треба имати у виду да је понекад иницијална сврха вршења додатних уплата, управо покриће губитака друштва, када, на пример, друштво у тренутку утврђивања обавезе нема довољно нераспоређене добити, средстава резерви или основног капитала који би се могли теретити за покриће губитака.⁸² С друге стране, уколико губитка нема или постоји могућност да се он покрије из других извора, да би се додатне уплате могле вратити члановима друштва неопходно је да та финансијска средства нису неопходна за намирење поверилаца. Наиме, чињеница да нема губитка или да је губитак покривен из других књиговодствених извора, још не значи да се новчана средства по основу додатних уплата могу вратити члановима друштва. Наиме услов је и да та финансијска средства нису потребна за намирење поверилаца. Да ли су та средства неопходна за намирење поверилаца зависи такође од конкретне финансијске ситуације друштва. Наведено се прецизније може утврдити само у сваком конкретном случају упоредном анализом рочне структуре активе и пасиве друштва, што захтева ангажовање стручњака финансијске струке.⁸³ Насупрот нашем праву, у упоредном праву се допуштено враћање додатних уплата везује искључиво за чињеницу да ли је друштво исказало губитак који треба претходно покрити како би се приступило враћању додатних уплата.⁸⁴

⁸⁰ Покриће губитка из ранијих година у друштвима са ограниченом одговорношћу врши се првенствено из нераспоређене добити и то по усвајању финансијских извештаја за пословну годину. Покриће губитка може да се спроведе и на терет резерви формираних за те намене и смањењем основног капитала, под условима прописаним Законом. Одлуку о покрићу губитка доноси скупштина друштва.

⁸¹ Вид. ЗПД, чл. 184 и 275.

⁸² Са рачуноводственог аспекта према члану 24. став 5. Правилника о Контном оквирном уколико се додатне уплате врше са циљем покрића губитка друштва, у складу са одлуком скупштине друштва и чланом 180. став 1. Закона, губитак се може непосредно покрити у корист рачуна 350 – Губитак ранијих година, на терет рачуна 241 – Текући (пословни) рачуни или 244 – Девизни рачун (у случају уплата чланова из иностранства у складу са законом). Извод из Мишљења Министарства Финансија бр. 140/16/401-00-1094/12 од 20.07.2012. године.

⁸³ Рочна структура се процењује разврставањем позиција активе и пасиве у одређене рочне сегменте и врши се њихово поређење. Овакве анализе су, међутим, углавном својствене привредним субјектима који послују у финансијском сектору (банке и осигуравајућа друштва). Више о томе видети код Срђан Маринковић, Жарко Поповић, „Ликвидност версус солвентност банака: анализа биланса стања банке“, *Економске теме*, 3/2008, 53-69.

⁸⁴ У аустријском праву је услов враћања додатних уплата додатно прецизиран извором из којег се претходно мора покрити губитак. Друштво може приступити враћању додатних уплата уколико у случају губитка има довољно других књиговодствених извора за покриће

Изоставља се други услов да су та финансијска средства неопходна за намирење поверилаца. Ово из разлога што тај услов није лако на објективан начин утврдити. Осим тога, повериоци друштва слично као и у нашем праву већ уживају одговарајућу заштиту која им се пружа као и у случају смањења основног капитала (обавештавање поверилаца о враћању додатних уплата, пружање средстава обезбеђења потраживања и сл.), а у случају стечаја друштва позиција поверилаца је заштићена правилом по коме се потраживања по основу додатних уплата намирују тек након пуног намирења стечајних поверилаца друштва са припадајућим каматама.⁸⁵ Стога, према нашем мишљењу није неопходно додатно пооштравати услове за враћање додатних уплата и захтевом да та финансијска средства нису неопходна за намирење поверилаца.

Надаље, с обзиром на то да је норма ЗПД која се заправо односи на билансне показатеље („губитак“, „првенствено поверилаца у намирењу потраживања“) прилично уопштена, сматрамо да би на сличан начин као и у случају исплате међудивиденде требало норме о враћању додатних уплата у ЗПД допунити у правцу да је ради враћања додатних уплата члановима друштва, неопходно горе поменуте билансне показатеље претходно утврдити усвајањем ванредног финансијског извештаја који би био сачињен за ту намену.⁸⁶ Независно од ове сугестије будућем законописцу, треба имати у виду да повраћај додатних уплата није повезан са исплатом добити члановима. Напротив, враћање додатних уплата није ништа друго до извршење облигационе обавезе друштва према члановима, па не зависи од позитивног пословања друштва. Састављање наменског ванредног финансијског извештаја не би се односило на утврђивање позитивног резултата пословања (као нпр. код исплате међудивиденде), већ на утврђивање чињенице да ли је друштво исказало губитак у пословању, те да ли су та финансијска средства неопходна за намирење поверилаца и то све ради прецизнијег утврђивања да ли финансијско стање друштва допушта враћање додатних уплата.

Други услов за враћање додатних уплата везује се за чињеницу да ли је члан којем се враћа додатна уплата претходно у целини извршио своју претходно преузету обавезу уплате односно уношења улога у друштво. Додатне уплате не могу се вратити члану друштва пре уплате, односно уноса целокупног уписаног улога у друштво.⁸⁷ Ова норма проистиче из логике да

губитка (нераспоређене добити или средстава резерви), тако да се основни капитал не мора смањити ради покрића губитака. Вид. GMBHG Аустрије, § 74, (1).

⁸⁵ Вид. ЗПД, чл. 180, ст. 9.

⁸⁶ Према ЗПД, чл. 273, ст. 1 „друштво може плаћати међудивиденду ако: „извештаји о пословању друштва и његовим финансијским резултатима сачињеним за ту намену јасно показују да је друштво у периоду за који се исплаћује међудивиденда остварило добит и да су расположива новчана средства друштва довољна за плаћање те међудивиденде.“

⁸⁷ ЗПД, чл. 180, ст. 2.

члан не може да потражује од друштва враћање додатне уплате уколико није измирио чинидбу улога у друштво, јер друштво у том случају истовремено има потраживање према њему. Ипак, изузетно на захтев члана друштва који је извршио додатну уплату, а који није у потпуности уплатио уписани улог у друштво, за износ неуплаћеног уписаног улога, друштво може донети одлуку да се уместо враћања додатне уплате, додатна уплата сматра потпуним или делимичним испуњењем обавезе уплате уписаног новчаног улога.⁸⁸

Поред наведених услова одредбама које се односе на враћање додатних уплата, уређују се и питања овлашћеника права тј. имовинско-правног захтева за враћање додатних уплата. Опште је правило да се додатне уплате могу вратити члановима друштва. Ипак, како се право на враћање везује за конкретан удео по основу којег је обавеза на додатне уплате својевремено извршена према друштву, ЗПД предвиђа додатна правила. Друштво је у обавези да врати додатне уплате и члановима друштва којима је то својство престало ако то није у супротности са одредбама овог закона.⁸⁹ У случају преноса удела друштво је у обавези да додатне уплате врати преносиоцу удела, осим ако уговором о преносу удела није другачије одређено.⁹⁰

Ако друштво не изврши повраћај додатних уплата, лица која су на то овлашћена, могу да поднесу тужбу суду за повраћај додатне уплате.⁹¹ Правноснажна одлука суда донета по тужби представља основ за регистрацију покретања поступка враћања додатне уплате.⁹² У случају стечаја друштва, потраживања по основу додатних уплата намирују се тек након пуног намирења стечајних поверилаца друштва са припадајућим каматама.⁹³

Коначно, интересантно је да ЗПД за враћање додатних уплата предвиђа сходну примену одредаба ЗПД о смањењу основног капитала. „Враћање додатних уплата врши се сходном применом одредаба овог закона о смањењу основног капитала друштва.“⁹⁴ Овакво решење је, међутим, најблаже речено неодрживо. Наиме, како се из додатних уплата не формира и не повећава основни капитал, нема логике да се у случају њиховог враћања спроводи поступак смањења основног капитала.⁹⁵ Овакво решење је неодрживо

⁸⁸ Вид. ЗПД, чл. 180, ст. 3.

⁸⁹ Вид. ЗПД, чл. 180, ст. 4.

⁹⁰ ЗПД, чл. 180, ст. 5.

⁹¹ Вид. ЗПД, чл. 180, ст. 7.

⁹² ЗПД, чл. 180, ст. 8.

⁹³ ЗПД, чл. 180, ст. 9.

⁹⁴ ЗПД, чл. 180, ст. 6.

⁹⁵ У прилог наведеног говори и упутство Агенције за привредне регистре које се односи на враћање додатних уплата: „Дакле, за разлику од поступка за регистрацију смањења основног (регистрованог) капитала, где постоји и тзв. други корак у случају враћања додатних уплата, које никад нису претворене у основни капитал, регистратор након три месеца не може донети никакво решење о смањењу основног капитала или каквој другој регистрацији

не само са компанијско-правног, већ и са рачуноводственог аспекта будући да се финансијска средства уплаћена по основу додатних уплата не евидентирају на основном капиталу. Највероватније је реч о редакцијској грешки, те да је намера законописца вероватно била да се предвиди сходна примена одредаба о заштити поверилаца које се иначе примењују када се спроводи поступак смањења основног капитала друштва с ограниченом одговорношћу (у складу са ЗПД, чл. 147а и 319).⁹⁶ Примена норми о заштити поверилаца има логике ако се узму у обзир горе анализирани норми према којима се додатне уплате не могу вратити члановима уколико су та финансијска средства неопходна за намирење поверилаца друштва. Њихов повраћај члановима, међутим, није повезан са смањивањем основног капитала друштва, још мање са исплатом добити члановима. Напротив, као што је већ поменуто, враћање додатних уплата није ништа друго до извршење облигационе обавезе друштва према члановима, па не зависи од позитивног пословања друштва. Исто тако враћање додатних уплата је ослобођено и било каквог пореског оптерећења које, иначе, прати исказану и исплаћену добит.⁹⁷

5. ЗАКЉУЧАК

Као што је на самом почетку истакнуто обавеза вршења додатних уплата је обавеза чланова друштва с ограниченом одговорношћу да друштву уплате новчане износе којима се финансира друштво без повећања основног капитала и који им се када се за то стекну законски услови могу вратити. Наше право у вези са уређењем института додатних уплата, садржи неколико недоследности и слабости које би *de lege ferenda* требало отклонити како би примена овог вида финансирања друштава с ограниченом одговорношћу био више прихваћен у домаћој пословној пракси. У оквиру закључка наводимо само неколико најзначајнијих недостатака законског уређења овог института у нашем праву.

Прво, за разлику од поменутих решења у упоредном праву, ЗПД не разликује стварање правног основа тј. успостављање могућности за увођење обавезе додатних уплата од утврђивања и обликовања (формулисања) конкретне обавезе чланова друштва на додатне уплате. Наиме, према чл. 178, ст. 1 ЗПД: „Оснивачким актом или одлуком скупштине може се утврдити

будући да се додатне уплате иницијално не региструју па никаква измена у регистрованим подацима на основном капиталу или улозима чланова не настаје.“ <https://www.apr.gov.rs/registri/privredna-drustva/uputstva/promene-2031.html> (сајт посећен: 11.11.2021. године у 12 часова).

⁹⁶ Вид. детаљније о условима и поступку заштите поверилаца друштва ЗПД, чл. 147а и 319.

⁹⁷ С. Шогоров, „Реафирмација додатних (допунских) уплата у праву привредних друштава Републике Србије“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Сагу*, 2/2012, 16.

обавеза чланова друштва да, поред уплате уписаног основног капитала, изврше додатне уплате друштву сразмерно висини свог удела у друштву.“ Тумачењем ове норме може се извести закључак да према ЗПД није неопходно претходно створити правни основ за успостављање обавезе на додатне уплате, већ је довољно да се већ на основу законом дате могућности конкретна обавеза чланова друштва непосредно утврди оснивачким актом или одлуком скупштине. Правно је логичније да, једнако као и у упоредном праву, обавеза додатне уплате буде прво предвиђена оснивачким актом на општем нивоу, а да потом по својој садржини буде дифинисана појединачним актом друштва – одлуком скупштине.⁹⁸

Друго, у вези са статусно-правним последицама неизвршења обавезе додатних уплата, ЗПД садржи извесне недостатке у вези са горе објашњеним „правом абандона“ тј. правом члана да се ослободи обавезе додатних уплата уколико овласти друштво да прода његов удео. За разлику од упоредног права, у нашем праву тзв. право абандона није условљено чињеницом да ли је обавеза на додатне уплате у оснивачком акту унапред ограничена или неограничена по свом износу. Једини услов за коришћење овог права је да је члан који се жели користити тим правом своје обавезе у вези са уплатом односно уношењем улога у основни капитал у целини измирио. У вези са формом и садржином овлашћења на продају удела члана који није испунио обавезу додатне уплате ЗПД не садржи ближе одредбе. У вези са тим спорно је неколико питања. Прво, у којој форми члан може овластити друштво да прода његов удео? Друго, ко ће се на уговору о преносу (продаји) удела појавити као преносилац (продавац) тог удела, тј. каква је правна природа датог овлашћења? Треће, која се врста продаје може применити у конкретном случају? Ове правне празнине могу створити извесне практичне проблеме приликом реализације тзв. права абандона. Осим тога, према ЗПД, уколико износ остварен продајом удела буде мањи од износа обавезе члан друштва остаје у обавези да друштву доплати разлику.⁹⁹ Дакле, он остаје без свог удела, а и даље има обавезу да исплати разлику. У упоредном праву ако цена добијена продајом удела није довољна да се друштво подмири у целини, члан се ослобађа обавезе да исплати разлику недостајућег износа додатне уплате.¹⁰⁰ Такође, решења из нашег ЗПД разликују се и у односу на она из упоредног права где право абандона ради ослобођења од обавезе додатне уплате подразумева потпуно стављање на располагање удела у корист друштва.¹⁰¹ На основу наведеног проистиче да у нашем праву и није реч о

⁹⁸ Ј. Величковић, 182-183.

⁹⁹ Вид. ЗПД, 179, ст. 4.

¹⁰⁰ Вид. GmbHG Ср. Немачке, § 27 (3) и хрватски Закон о трговачким друштвима, чл. 391, ст. 4.

¹⁰¹ *Ibid.*

праву абандона у правом смислу те речи. Уопштено абандон подразумева да се неко одриче неког свог права (нпр. права својине). Према нашем ЗПД, члан се не одриче свог удела (чланства у друштву) у корист друштва јер на основу датог овлашћења не долази до стицања сопственог удела, уколико удео не буде продат до истека законом утврђеног рока за продају удела. Уколико удео не буде продат, удео, супоротно решењима из упоредног права¹⁰², неће припасти друштву, већ ће и даље остати у власништву члана, све док се евентуално не спроведе поступак искључења тог члана из друштва. И у том погледу је јасно да наш законописац није разумео суштину института „права абандона“. Право абандона је у упоредном праву установљено ради заштите права чланова друштва у оним случајевима када је у оснивачком акту предвиђена обавеза на додатне уплате која није унапред ограничена по свом износу.

Треће, у вези са враћањем додатних уплата, према нашем ЗПД додатне уплате се могу вратити члановима само уколико та финансијска средства нису неопходна за покриће губитака друштва или за намирење поверилаца друштва.¹⁰³ Насупрот нашем праву, у упоредном праву се допуштено враћања додатних уплата везује искључиво за чињеницу да ли је друштво исказало губитак који треба претходно покрити како би се приступило враћању додатних уплата.¹⁰⁴ Изоставља се други услов да су та финансијска средства неопходна за намирење поверилаца. Ово из разлога што тај услов није лако на објективан начин утврдити. Осим тога, повериоци друштва слично као и у нашем праву већ уживају одговарајућу заштиту која им се пружа као и у случају смањења основног капитала (обавештавање поверилаца о враћању додатних уплата, пружање средстава обезбеђења потраживања и сл.), а у случају стечаја друштва позиција поверилаца је заштићена правилом по коме се потраживања по основу додатних уплата намирују тек након пуног намирења стечајних поверилаца друштва са припадајућим каматама.¹⁰⁵ Питање враћања додатних уплата не тиче се само интереса других поверилаца друштва већ и интереса овлашћеника права на повраћај додатних уплата. С обзиром на то да овде није реч о финансијском показатељу који је лако утврдити и који није једнако објективан као „потреба покрића губитка“, у

¹⁰² Вид. GMBHG Ср. Немачке, § 27, (3) и хрватски *Zakon o trgovačkim društvima*, čl. 391, st. 4.

¹⁰³ Вид. ЗПД, чл. 180, ст. 1.

¹⁰⁴ У аустријском праву је услов враћања додатних уплата додатно прецизиран извором из којег се претходно мора покрити губитак. Друштво може приступити враћању додатних уплата уколико у случају губитка има довољно других књиговодствених извора за покриће губитка (нераспоређене добити или средстава резерви), тако да се основни капитал не мора смањити ради покрића губитка. Вид. GMBHG Аустрије, § 74, (1).

¹⁰⁵ Вид. ЗПД, чл. 180, ст. 9.

пракси се може десити да друштво неосновано одбија захтев за повраћај додатних уплата простом констатацијом да су финансијска средства неопходна за заштиту поверилаца. Стога, према нашем мишљењу није потребно додатно пооштравати услове за враћање додатних уплата и захтевом да та финансијска средства нису неопходна за намирење поверилаца. Надаље, с обзиром на то да је норма ЗПД која се заправо односи на билансне показатеље („губитак“, „првенствено поверилаца у намирењу потраживања“) прилично уопштена, сматрамо да би на сличан начин као и у случају исплате међудивиденде требало норми о враћању додатних уплата у ЗПД допунити у правцу да је ради враћања додатних уплата члановима друштва, неопходно горе поменуте билансне показатеље претходно утврдити усвајањем ванредног финансијског извештаја који би био сачињен за ту намену.¹⁰⁶

Конечно, интересантно је да ЗПД за враћање додатних уплата предвиђа сходну примену одредаба ЗПД о смањењу основног капитала. „Враћање додатних уплата врши се сходном применом одредаба овог закона о смањењу основног капитала друштва.“¹⁰⁷ Овакво решење је, међутим, најблаже речено неодрживо. Наиме, како се из додатних уплата не формира и не повећава основни капитал, нема логике да се у случају њиховог враћања спроводи поступак смањења основног капитала. Овакво решење је неодрживо не само са компанијско-правног, већ и са рачуноводственог аспекта. Највероватније је реч о редакцијској грешки, те да је намера законописца вероватно била да се предвиди сходна примена одредаба о заштити поверилаца које се иначе примењују када се спроводи поступак смањења основног капитала друштва с ограниченом одговорношћу (у складу са ЗПД, чл. 147а).¹⁰⁸

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

- Арсич З., Марјански В, *Право привредних друштва*, Нови Сад 2018.
 Bogdanović O, „Dodatne činidbe u društvo s ograničenom odgovornošću“, *Pravnik*, 46, 1 (93), 2013, 149-166.
 Величковић Ј., „Начин утврђивања и правне последице неизвршења обавезе додатне уплате“, *Право и привреда – Часопис за привредноправну теорију и праксу*, 4-6/2014, 177-196.
 Gellis M. (Hrsgb.), *Kommentar zum GMBH-Gesetz*, 4. Auflage, Wien 2000.

¹⁰⁶ Према ЗПД, чл. 273, ст. 1 „друштво може плаћати међудивиденду ако: „извештаји о пословању друштва и његовим финансијским резултатима сачињеним за ту намену јасно показују да је друштво у периоду за који се исплаћује међудивиденда остварило добит и да су расположива новчана средства друштва довољна за плаћање те међудивиденде.“

¹⁰⁷ ЗПД, чл. 180, ст. 6.

¹⁰⁸ У вези са заштитом поверилаца у поступку смањења основног капитала видети ЗПД, чл. 147а и 319.

- Јовановић Н, Радовић В, Радовић М, *Компанијско право – Право привредних субјеката*, Београд 2020.
- Маринковић С, Поповић Ж, „Ликвидност версус солвентност банака: анализа биланса стања банке“, *Економске теме*, 3/2008, 53-69.
- Марјански В, „Споредне чинидбе као додатна обавеза члана друштва с ограниченом одговорношћу“, *Зборник радова Правној факултетној у Новом Сагу*, 4/2016, 1281-1293.
- Müller W, Hense B. (Hrsgb), *Beck'sches Handbuch der GmbH, Gesellschaftsrecht – Steuerrecht*, München 1995.
- Шогоров С, „Обавеза допунских уплата и додатних улога у друштво с ограниченом одговорношћу“, *Зборник радова Правној факултетној у Новом Сагу*, 2/2006, 289-300.
- Шогоров С, „Правне претпоставке захтева друштва за додатну уплату“, *Зборник радова Правној факултетној у Новом Сагу*, 2/2011, 7-16.
- Шогоров С, „Реафирмација додатних (допунских) уплата у праву привредних друштава Републике Србије“, *Зборник радова Правној факултетној у Новом Сагу*, 2/2012, 11-22.
- Упутство Агенције за привредне регистре у вези са враћањем додатних уплата: <https://www.apr.gov.rs/registri/privredna-drustva/uputstva/promene-.2031.html> (сајт посећен: 11.11.2021. године у 12 часова).

Коришћени прописи:

- Закон о привредним друштвима, „Сл. Гласник РС“, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 – *др.закон*, 5/2015, 44/2018, 95/2018 и 91/2019.
- Правилником о Контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике („Сл. гласник РС“, бр. 114/2006, 119/2008, 9/2009, 4/2010 и 3/2011)
- Закон о друштвима с ограниченом одговорношћу СР Немачке – Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung 20. April 1892, *RGBl. S. 477... Zuletzt geändert durch Art. 15 Abs. 23 G v. 4.5.2021 I 882*.
- Закон о друштвима с ограниченом одговорношћу Аустрије – Gesetz vom 6. März 1906, *RGBl 58 über Gesellschaften mit beschränkter Haftung, RGBl 58/1906... BGBl. I Nr. 71/2018*.
- Закон о облигационим односима, „Сл. лист СФРЈ“, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – *оглука УСЈ* и 57/89, „Сл. лист СРЈ“, бр. 31/93, „Сл. лист СЦГ“, бр. 1/2003 – *Уставна повеља* и „Сл. гласник РС“, бр. 18/2020.
- Zakon o trgovačkim društvima Republike Hrvatske, *Narodne novine 111/93...40/19*.

Vladimir Ž. Marjanski
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
vmarjanski@pf.uns.ac.rs

Obligation to Make Additional Payments in a Limited Liability Company

Abstract: *The obligation to make additional payments is the obligation of the members of a limited liability company to pay the company the amounts of money that finance the company without increasing the share capital and which can be returned to them when the legal conditions are met. The subject of analysis in this paper are legal solutions related to additional payments in Serbian law and the law of individual countries (the law of Croatia, Austria and Germany). The mentioned comparative legal solutions will be processed especially only in those places where the legal rules in connection with additional payments differ significantly in relation to Serbian law. In particular, the subject of the analysis are the following issues: 1. Establishment of the legal basis and determination and formulation (formulation) of the specific obligation of the members to make additional payments to the company; 2. Consequences of non-fulfillment of the obligation on additional payments and 3. Return of additional payments. Serbian law regarding the regulation of the institute of additional payments contains several inconsistencies and weaknesses that should be de lege ferenda eliminated in order for the application of this type of financing of limited liability companies to be more accepted in domestic business practice.*

Keywords: *limited liability company, member of the company, membership obligations, obligation of additional payment, financing of the company.*

Датум пријема рада: 22.11.2021.

Датум достављања коначне верзије рада: 02.12.2021.

Датум прихватања рада: 23.01.2022.